

บทที่ 3

ระเบียบวิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยศึกษาการใช้ศิลปะการแสดงโนราในการฟื้นฟูพลังชุมชน ศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ชุมชนบ้านเกาะประดู่ หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. ศึกษาพัฒนาการของชุมชนและศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่
2. ศึกษาวิธีการใช้ศิลปะการแสดงโนราในการฟื้นฟูพลังชุมชนของชุมชนบ้านเกาะประดู่
3. ศึกษากระบวนการทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นในการใช้ศิลปะการแสดงโนราฟื้นฟูพลังชุมชนของชุมชนบ้านเกาะประดู่

เป็นการอธิบายการนำศิลปะการแสดงโนราซึ่งเป็นศิลปะการแสดงท้องถิ่นมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและสร้างคุณประโยชน์ในชุมชนอันนำไปสู่การฟื้นฟูพลังชุมชน และมุ่งหวังให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างผู้ศึกษากับชุมชนในการมองเห็นถึงวิธีการนำศิลปะการแสดงโนรามานำใช้ในการฟื้นฟูพลังชุมชน และกระบวนการทุนทางสังคมที่เกิดขึ้นจากการใช้ศิลปะการแสดงโนรา เพื่อสามารถนำไปสู่ข้อเสนอแนะและเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป

การเลือกพื้นที่ในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาค้นคว้าใช้ศิลปะการแสดงโนราในการฟื้นฟูพลังชุมชน ดังนั้น การเลือกพื้นที่เพื่อการศึกษาในครั้งนี้ จึงต้องการพื้นที่ที่มีกระบวนการเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราในด้านของงานพัฒนาอยู่ในชุมชน หรือเรียกอีกอย่างว่ามีการใช้โนราเป็นเครื่องมือ (means) ในงานพัฒนา ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมองหาพื้นที่ที่มีการใช้ศิลปะการแสดงโนรามากกว่าการเป็นศิลปะการแสดงธรรมดาทั่วไป แต่ต้องมีการนำมาใช้เป็นกิจกรรมหรือการเคลื่อนไหวบางอย่างที่เป็นไปเพื่อการแก้ไขปัญหาหรือสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน

เนื่องจากผู้ศึกษายังมีประสบการณ์น้อยและไม่รู้เกี่ยวกับพื้นที่ที่มีการใช้ศิลปะการแสดงโนราในเชิงการพัฒนาชุมชนมากนัก จึงทำให้เริ่มจากการมองหาพื้นที่จากฐานข้อมูลทางอินเทอร์เน็ตงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ ซึ่งทำให้พบว่าชุมชนต่าง ๆ ในภาคใต้ โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดพัทลุง ตรัง สงขลา นครศรีธรรมราช มีชุมชนที่มีคณะโนราอยู่เป็นจำนวนมาก ทำให้ได้

ชื่อของชุมชนและคณะโนรามาจำนวนหนึ่ง หลังจากนั้นจึงค้นหาเพิ่มเติมเพื่อหาพื้นที่ที่มีการใช้ศิลปะการแสดงโนรามาในด้านงานพัฒนาชุมชน ทำให้พบใน 3 พื้นที่คือ บ้านท้ายสำเภา จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีการทำโครงการประยุกต์ใช้ทำโนรามาเป็นการออกกำลังกาย พื้นที่จังหวัดสงขลาที่มีการทำโครงการรื้อยลูกบิดโนรามา และพื้นที่บ้านเกาะประดู่ จังหวัดพัทลุงที่มีการทำกิจกรรมเกี่ยวกับโนรามาอย่างต่อเนื่อง หลังจากนั้นจึงตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับการทำกิจกรรมของชุมชนทั้ง 3 แห่ง ทำให้ทราบว่า ชุมชนบ้านท้ายสำเภาได้ประสบความสำเร็จจากการทำโครงการแล้ว และกำลังอยู่ในช่วงของการขยายกิจกรรมให้ความรู้แก่พื้นที่อื่น ชุมชนในจังหวัดสงขลาได้สิ้นสุดกิจกรรมไปแล้วและกำลังคิดหาแนวทางการสืบทอดกิจกรรมในรูปแบบอื่น และชุมชนบ้านเกาะประดู่สามารถใช้โนรามาสร้างประโยชน์ แก้ไขปัญหาในชุมชนได้แล้ว และกำลังอยู่ในช่วงของการคิดนำมาใช้เพื่อให้เกิดการสานต่อสืบทอดให้ต่อเนื่อง ทำให้ผู้ศึกษาตัดสินใจเลือกเข้าไปในพื้นที่ชุมชนบ้านเกาะประดู่เพื่อให้เห็นถึงสภาวะของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับโนรามาให้ชัดเจนขึ้น โดยเข้าพบแกนนำในการทำกิจกรรมโนรามา คือ นางยุพิน สงทับ ซึ่งเป็นผู้คิดนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ในชุมชนบ้านเกาะประดู่ ได้มีโอกาสได้เห็นถึงภาพของการทำกิจกรรมโนรามาในชุมชนคือการแสดงในวันทอดกฐินในช่วงต้นเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ได้เห็นเทปบันทึกภาพการทำกิจกรรมของชุมชนที่ถูกบันทึกไว้ในช่วง พ.ศ. 2548 และพูดคุยกับนางยุพิน สงทับ เกี่ยวกับการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ในภาพรวม นางคลี แก้วนุ่น ซึ่งเป็นผู้อาวุโสท่านหนึ่งในชุมชน ร่วมและสนับสนุนในการทำกิจกรรมเรื่อยมา เกี่ยวกับการทำกิจกรรมของโนรามาในชุมชน ทำให้เห็นภาพของการใช้ศิลปะการแสดงโนรามาในเชิงพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นเรื่อยมาอย่างต่อเนื่องจนปัจจุบันซึ่งสอดคล้องกับความประสงค์ของผู้ศึกษาในการเลือกพื้นที่เพื่อศึกษามากที่สุด

บวกกับการเป็นพื้นที่ในจังหวัดพัทลุงซึ่งเป็นจังหวัดที่มีความสืบเนื่องยาวนานของศิลปะการแสดงโนรามาและเป็นพื้นที่ต้นกำเนิดของวัฒนธรรมโนรามาในภาคใต้ และมีโนรามาเป็นศิลปะการแสดงท้องถิ่นที่สืบเนื่องยาวนานมาหลายชั่วอายุคน มีประวัติ ความเป็นมาและพัฒนามายาวนาน ซึ่งมีส่วนสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรามาในชุมชนเป็นอย่างดี ขณะเดียวกันก็เป็นพื้นที่บ้านเกิดของผู้ศึกษาซึ่งสามารถทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวกยิ่งขึ้นโดยอาศัยความเป็นลูกหลานของคนจังหวัดเดียวกัน และสามารถสื่อสารภาษาท้องถิ่นได้อย่างเข้าใจ

ดังนั้นผู้ศึกษาตัดสินใจเลือกพื้นที่บ้านเกาะประดู่หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง เป็นพื้นที่ในการศึกษาในครั้งนี้ เนื่องจาก

1. เป็นพื้นที่ที่มีปรากฏการณ์ชัดเจนในเรื่องการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ได้ประสบความสำเร็จ มีชื่อเรื่องการนำโนรามาประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาและสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน ก่อเกิดเป็นพลังของชุมชน ใช้เป็นตัวประสานความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนโดยเริ่มมาตั้งแต่ พ.ศ. 2535 ที่สามารถทำได้สำเร็จระดับหนึ่ง มีการปรับและทำเป็นกิจกรรมต่อยอดมาจนปัจจุบัน โดยอยู่บนฐานของการร่วมมือกันทั้งระหว่างคณะโนรา ผู้นำ และคนในชุมชนเอง ตลอดไปจนถึงคณะโนรานอกชุมชนและหน่วยงานอื่น ๆ จากภายนอก เหล่านี้ทำให้ผู้ศึกษาเห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นดังกล่าวเมื่อมองในด้านงานพัฒนาชุมชนเห็นได้ถึงความสามารถของชุมชนในการใช้ศิลปะการแสดงซึ่งเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นมาเป็นมรดกวิธีหนึ่งในการสร้างการพัฒนาในชุมชนของตน รวมถึงจากการเป็นชุมชนเก่าแก่ยิ่งทำให้น่าสนใจว่ากระบวนการพัฒนาบนฐานวัฒนธรรมที่มีมาช้านานนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และเมื่อมองบนฐานคิดของทุนทางสังคมมีการนำระบบความสัมพันธ์ที่ดีทั้งของชุมชนเองและระบบความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในศิลปะการแสดงโนรามาใช้ ให้เกิดประโยชน์นั้นเป็นอย่างไร
2. เป็นพื้นที่ที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งทำให้เห็นถึงความเป็นมาของศิลปะการแสดงโนราที่อยู่คู่กับชุมชนเรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน
3. เป็นพื้นที่ที่ได้ชื่อว่าเป็นต้นกำเนิดของศิลปะการแสดงโนรา และเป็นบ้านเกิดของผู้ศึกษาซึ่งทำให้สามารถเข้าถึงพื้นที่และข้อมูลได้สะดวกยิ่งขึ้นในฐานะของลูกหลานคนพัทลุง

ประชากรที่ศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะกรณี (Case Study) ที่มีหน่วยการวิเคราะห์เป็นระดับชุมชน (Unit of Analysis) เนื่องจากการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการนำศิลปะการแสดงโนราพื้นฟูพลังชุมชน โดยศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ที่ศึกษาครอบคลุมตั้งแต่ประวัติและพัฒนาการทั้งของชุมชนและศิลปะการแสดงโนราของชุมชน สภาพปัญหาที่ชุมชนเคยประสบ ปัญหาที่ทำให้เกิดการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ พัฒนาการของทุนทางสังคมที่มีในชุมชน วิธีการใช้โนราของชุมชน และกระบวนการทุนทางสังคมในการฟื้นฟูพลังชุมชนที่เกิดจากการนำศิลปะการแสดงโนรา โดยศึกษาเกี่ยวกับการนำความสัมพันธ์ทางสังคมมาใช้ผ่านการนำศิลปะการแสดงโนราใช้เป็นกิจกรรมเพื่อการแก้ไขปัญหาและการสร้างประโยชน์แก่ชุมชน ดังนั้นในการเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างในการศึกษาจึงอยู่บนฐานของความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และประเด็นที่ศึกษา โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่

1. **บุคคลในชุมชน** ที่มีความรู้หรือรู้เรื่องราวเกี่ยวกับพัฒนาการของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา คุณลักษณะของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา ปัญหาที่ชุมชนประสบ การแก้ไขปัญหาที่ผ่านมา ปัญหาที่ทำให้เกิดการนำศิลปะการแสดงโนรามายใช้ พัฒนาการของทุนทางสังคมตั้งแต่อดีตจนถึงก่อนการนำศิลปะการแสดงโนรามายใช้ โดยพิจารณาจากคุณสมบัติต่อไปนี้

1.1 ผู้อาวุโสในชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องของชุมชน และศิลปะการแสดงโนรา
 1.2 ผู้นำชุมชน ทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ที่เป็นหลักในการร่วมทำกิจกรรมของชุมชน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ประธานกลุ่มต่าง ๆ พระภิกษุ

1.3 บุคคลในคณะโนรา ได้แก่ หัวหน้าคณะ และสมาชิกในคณะ

1.4 สมาชิกในชุมชนที่ร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน และคนที่เป็นโนราอยู่ในชุมชน

2. **กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ศิลปะการแสดงโนราเพื่อการแก้ปัญหาชุมชน** ซึ่งสามารถให้ข้อมูลได้ในประเด็นเกี่ยวกับ วิธีการ รูปแบบของการนำศิลปะการแสดงโนรามายใช้แก้ปัญหา และกระบวนการทุนทางสังคมในการฟื้นฟูพลังชุมชนผ่านศิลปะการแสดงโนรา จำนวน 58 คน ได้แก่

2.1 กลุ่มบุคคลในชุมชนที่เป็นแกนนำหลักในการนำศิลปะการแสดงโนรามายใช้แก้ปัญหาและสร้างกิจกรรมที่เป็นคุณประโยชน์แก่ชุมชน จำนวน 10 คน ได้แก่

2.1.1 บุคคลที่มีความรู้ด้านโนรา จำนวน 7 คน ได้แก่ (1) นางกลัด ทับรอด (2) นายแฉ่น ทับรอด (3) นางภา หวานแก้ว (4) นายมี หวานแก้ว (5) นายชวง พูลผล (6) นายเอี่ยม ขุนเพชรวรรณ (ปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว)

2.1.2 กลุ่มผู้นำชุมชนทั้งผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ จำนวน 4 คน ได้แก่ (1) นางยุพิน สงทับ (2) นายเจือ สงทับ (3) นางทัศนีย์ คงขำ (4) นายเหิม คงขำ ซึ่งเป็นหลักในการนำศิลปะการแสดงโนรามายใช้

2.2 กลุ่มบุคคลภายในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม และเป็นโนรา คือ มีทั้งคนที่เป็นผู้รำโนราได้ และผู้ที่มีความเชื่อต่อโนรา จำนวน 31 คน ได้แก่ (1) นางคล้อย สุดเอี่ยม (2) นางคลี่ แก้วนุ่น (3) นางเทียน หนุมาก (4) นางสุพร สุวรรณมณี (5) นางเลียบ จันทรสวัสดิ์ (6) นางลับ แป้นเนียม (7) นางกลั่น แทนประมุข (8) นางจรัส มาเอียด (9) นางเถียร ปิ่นแก้ว (10) นายนิยม ปิ่นแก้ว (11) นายกำพล หรือชู (12) นางชুম จันท์แก้ว (13) นางนิยม ทับรอด (14) นางจันทรา หนุมาก (15) นางถนอม พันธรัตน์ (16) นางเนิม เอียดขาว (17) นางนิดา นพคุณ (18) นางสุนี สุวรรณมณี (19) ด.ญ.รัชก นามณีวงศ์ (20) นางถนอม พุทธรรัตน์ (21) นางสุนีย์ ชูเรือง (22) นางศุภาวดี เกษมุข

(23) นางจรรยา ชุมจุด (24) นางหวง สานุสรณ์ (25) นางภา หนูเพ็ง (26) นางเสริม ศิริสวัสดิ์ (27) นายยิ่งยง หนูเพ็ง (28) นางเรณู ศิริสวัสดิ์ (29) นางสิริมา ดุ๊กดอกจันทร์ (30) นางจวน หรือชู (31) นางไสว ทองแก้ว

2.3 กลุ่มคนในชุมชนที่เข้าร่วมกิจกรรม แต่ไม่ได้เป็นโนรา จำนวน 6 คน ได้แก่ (1) นางไพบุลย์ ศรีราชาญา (2) นายเสถียร ศรีราชาญา (3) นางเจิม สุวรรณวงศ์ (4) นางจินตนา ด้วนขำ (5) นางกรอบ คงเหล่ (6) พระครูสุภัทร ศาสนกร (เจ้าอาวาสวัดบึงนาราง)

2.4 กลุ่มบุคคลภายนอก ที่สนับสนุนหรือมีเข้ามามีส่วนร่วมในการนำ ศิลปะการแสดงโนรามาแก้ไขปัญหาและสร้างกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่ชุมชนจำนวน 3 คน ได้แก่ คณะโนราจากหมู่ที่ 5 ตำบลท่ามะเดื่อ คือ (1) นายแป้น เรืองแก้ว (2) นางประคอง เรืองแก้ว และ พัฒนาชุมชนเทศบาลตำบลบางแก้ว คือ นางอัจฉราวรรณ ชูไฟ

2.5 กลุ่มบุคคลทั่วไปในชุมชนที่เข้าชมการทำกิจกรรม จำนวน 8 คน ได้แก่ (1) นายประเสริฐ แก้วมอญ (2) นางเฟียน มากสุข (3) นายคลี่ มากสุข (4) นายฤทธิ์ คำอ้อย (5) นายสุข ฤทธิเดช (6) นางสับ กลิ่นมาลี (7) นางชม หนูเทพ และ (8) นายทิว หนูเทพ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง (Document Study)

เป็นการค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและใช้ในการศึกษา ได้แก่ แนวคิดเรื่อง ทูทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรา แนวคิดเรื่องพลังชุมชนและการฟื้นฟูพลังชุมชน และแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิตคนใต้ ทั้งจากหนังสือ รายงานการวิจัย วารสาร บทความ วิทยานิพนธ์ และอินเทอร์เน็ต เพื่อใช้เป็นแนวคิด สร้างกรอบในการศึกษา และเป็นข้อมูลพื้นฐานของชุมชนเพื่อ ทำความเข้าใจพื้นที่ในเบื้องต้น

2. ศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม (Field Study)

2.1 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อเป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานในส่วนของ ชุมชน เช่น เรื่องประวัติ วิถีชีวิต ลักษณะพื้นฐานและสภาพปัญหา และในส่วนของศิลปะการแสดง โนรา เช่น ประวัติ ลักษณะข้อมูลพื้นฐาน

การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยมีแนวคำถามแบบเปิดประกอบการสัมภาษณ์ โดยมี 2 ชุดแบ่งตามประเด็นที่ศึกษาและกลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล ซึ่งครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1 บุคคลในชุมชน ในประเด็น

1. พัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชนและศิลปะการแสดงโนราบ้านเกาะประคู้ ประกอบด้วย

(1) ประวัติ พัฒนาการ และข้อมูลพื้นฐานของชุมชน โดยมีประเด็นดังต่อไปนี้

1. ที่ตั้ง อาณาเขตติดต่อและประชากร 2. ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ 3. ประวัติการตั้งถิ่นฐานและความเป็นมาของชุมชน 4. การตั้งบ้านเรือน 5. เส้นทางคมนาคม 6. แหล่งทรัพยากรธรรมชาติ 7. ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมและสถาบันทางสังคม ได้แก่ ประเพณี ความเชื่อ พิธีกรรม ศิลปะการแสดง สถาบันทางสังคม (ครอบครัว การศึกษา ศาสนา การเมือง กลุ่มต่าง ๆ) ผู้นำของชุมชนทั้งผู้นำทางธรรมชาติและผู้นำทางการ ความสัมพันธ์ที่มีในชุมชนระหว่าง คนกับคน (ความสัมพันธ์ทางสังคม) คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สวัสดิการของชุมชน สาธารณูปโภคภายในของชุมชน การปกครอง ลักษณะทางเศรษฐกิจ (อาชีพ รายได้ สภาวะทางเศรษฐกิจ) 8. การพัฒนาหมู่บ้าน

(2) ศึกษาประวัติพัฒนาการและลักษณะของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประคู้ โดยศึกษาการเปลี่ยนแปลงของศิลปะการแสดงโนราที่มีการปรับเปลี่ยนหรือเปลี่ยนแปลงไป ครอบคลุมเรื่อง 1. คุณลักษณะของศิลปะการแสดงโนรา ได้แก่ ประวัติและพัฒนาการของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน การแผ่ขยายของศิลปะการแสดงโนรา สถานภาพบทบาทหน้าที่ การเคลื่อนย้าย และอิทธิพลของศิลปะการแสดงโนรา คนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนรา ลักษณะของโนราที่เกี่ยวข้องกับชุมชน 2. องค์ประกอบของศิลปะการแสดงโนรา ได้แก่ วัตถุประสงค์ของการแสดง ประเภทของการแสดง ความเชื่อที่มี การสืบทอดโนรา บุคคลในคณะ การแต่งกายและอุปกรณ์ในการแสดง เครื่องดนตรี โรงแสดง 3. ลักษณะการแสดง ได้แก่ การร้อง ทำรำ การเล่นเป็นเรื่อง ดนตรี และบทกลอนที่ใช้ 4. ความหมายขององค์ประกอบของศิลปะการแสดงโนรา อาทิ ทำรำ บทกลอน เป็นต้น

2. ปรากฏการณ์ที่สำคัญ สภาพปัญหาที่ชุมชนเผชิญ ปัญหาสำคัญที่ทำให้เกิดการนำศิลปะการแสดงโนรามามาใช้ฟื้นฟูพลังชุมชน ในประเด็นสภาพปัญหาที่ชุมชนเคยประสบ การแก้ปัญหาที่ผ่านมา และสาเหตุสำคัญที่มีผลทำให้ชุมชนตัดสินใจนำศิลปะการแสดงโนรามามาใช้ โดยศึกษาในประเด็น 1. ปัญหาที่ชุมชนเคยประสบและวิธีการการแก้ไขปัญหาของชุมชน 2. สภาพ

ปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจใช้ศิลปะการแสดงโนรามาเป็นเครื่องมือในการแก้ไข้ปัญหา

ชุดที่ 2 กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ศิลปะการแสดงโนรามาเพื่อการแก้ไข้ปัญหาหรือฟื้นฟูพลังชุมชน ในประเด็นกระบวนการทุนทางสังคมในการฟื้นฟูพลังชุมชนผ่านศิลปะการแสดงโนรามา โดยแนวคำถามครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

1. วิธีการใช้ศิลปะการแสดงโนรามาฟื้นฟูพลังของชุมชนเป็นการศึกษาวิธีการรูปแบบของการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ในการแก้ไข้ปัญหาของชุมชนอันนำไปสู่การฟื้นฟูพลังชุมชนที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา

(1) การให้ความหมาย กับศิลปะการแสดงโนรามา ของชุมชนในบริบทของการนำมาใช้

(2) เหตุผล ที่มีการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้แก้ไข้ปัญหาของชุมชน

(3) วิธีการ รูปแบบของการใช้ศิลปะการแสดงโนรามาแก้ไข้ปัญหา

(4) วิธีการที่ทำให้โนรามาเข้าถึงผู้คนจำนวนมาก วิธีการที่ทำให้โนรามาเป็นสิ่งที่คนสามารถเข้าถึง จำต้องสัมผัสได้ หรือนำมาใช้ในชีวิตประจำวันได้

(5) กลุ่มคนที่เข้าร่วม

(6) มีการสร้างเพิ่มหรือปรับเปลี่ยนเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนรามาอย่างไร

(7) พลังชุมชน (out put) ที่เกิดขึ้นผ่านการใช้ศิลปะการแสดงโนรามา และผลที่เกิดขึ้นตามมาหรือพลังชุมชนที่เกิดขึ้นตามมา (out come / impact)

(7.1) การพึ่งตนเองของชุมชน คือ การที่ชุมชนสามารถดูแลตัวเองได้ พึ่งพาตนเองในการกระทำสิ่งต่าง ๆ ได้ ช่วยเหลือตนเองในด้านต่าง ๆ ได้ สามารถตัดสินใจในการกระทำการต่าง ๆ ได้ด้วยตนเอง

(7.2) มีกระบวนการการเรียนรู้ คือ การมีความรู้ มีปัญญาและสามารถใช้ความรู้ ใช้ปัญญาเพื่อสามารถปรับตัวกับแรงปะทะจากภายนอกได้ มีการแลกเปลี่ยนและส่งผ่านความรู้ระหว่างกัน และสามารถนำความรู้มาใช้เพื่อแก้ไข้ปัญหาและสร้างประโยชน์ได้

(7.3) มีกระบวนการกลุ่ม คือ มีการสร้างการรวมตัวกันในการแก้ไข้ปัญหาและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ได้

(7.4) มีกระบวนการมีส่วนร่วม คือ มีการสร้างให้เกิดความร่วมมือเพื่อร่วมกันจัดการแก้ไข้ปัญหาหรือกระทำการต่าง ๆ ได้บนความสมัครใจของคนในชุมชนเอง

(8) ลักษณะการเคลื่อนไหวของศิลปะการแสดงโนราในชุมชนกับพลังชุมชนที่เกิดขึ้น

2. กระบวนการใช้ความสัมพันธ์ทางสังคมในการฟื้นฟูพลังชุมชนที่เกิดจากการใช้ศิลปะการแสดงโนรา โดยศึกษาครอบคลุมเนื้อหาเรื่อง

(1) องค์ประกอบภายใน หมายถึง องค์ประกอบต่าง ๆ เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่มีอยู่ในชุมชน ได้แก่ ผู้นำ คนที่เป็นโนราและมีความเชื่อต่อโนรา ผู้มีความรู้ด้านโนรา ความเป็นมาของโนรา ค่านิยมจารีตของโนรา ผู้นำชุมชนและองค์กรในชุมชน ภูมิปัญญาด้านโนรา ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ค่านิยม เครือญาติ กลุ่ม องค์กร สถาบัน

(2) ระบบคิด หมายถึง ความคิด และวิถีคิดเกี่ยวกับความสัมพันธ์ที่ดีทางสังคม ได้แก่ ความเชื่อความศรัทธาต่อโนรา ความผูกพัน ความสามัคคี ความไว้วางใจ ความเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูล ความเสียสละ ความรู้สึกเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน เป็นโนราเหมือนกัน ความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความภาคภูมิใจ ความเป็นมิตร เพื่อน เป็นอาจารย์ ลูกศิษย์ ความรู้สึกเป็นเครือญาติ ความเป็นญาติทางโนรา ได้แก่ ความรู้สึกหรือคิดว่าเป็น บรรพบุรุษ / ทวด / ปู่ / ย่า / ตา / ยาย / พ่อ / แม่ / ลุง / ป้า / น้ำ / อา / ลุง / หลาน / เหลน และ ลื้อ

(3) วิธีการปฏิบัติ หมายถึง การกระทำที่เกิดขึ้นผ่านการใช้ศิลปะการแสดงโนรา

(4) ปัจจัยภายนอก หมายถึง ส่วนต่าง ๆ จากภายนอกที่เข้ามาเกี่ยวข้องสนับสนุนชุมชนในการใช้ศิลปะการแสดงโนรา อาทิ หน่วยงานราชการ โนราจากภายนอกชุมชน องค์กรอิสระ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการทุนทางสังคม

(5) ผลที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา

การสังเกต (Observation) โดยกระทำควบคู่ไปกับ 1) การสัมภาษณ์ พูดคุย หรือเข้าร่วมกิจกรรมกับชุมชน เพื่อเห็นข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ พฤติกรรม กิริยาอาการต่าง ๆ ของกลุ่มตัวอย่างที่แสดงออกมา นำมาสู่การทำความเข้าใจ ตรวจสอบ และวิเคราะห์ให้ได้ข้อมูลแท้จริง และนำมาประกอบข้อมูลจากการสัมภาษณ์ 2) การทำแผนที่ชุมชนเพื่อให้เห็นถึงข้อมูลทางกายภาพที่มีในชุมชน

การทำแผนที่ชุมชน หมายถึง การแสดงตำแหน่งขององค์ประกอบต่าง ๆ ในชุมชน เพื่อแสดงให้เห็นถึง (1) ข้อมูลกายภาพพื้นฐานของชุมชน (2) ตำแหน่งของบุคคลที่เป็นโนรา และที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนราในชุมชนที่ไม่ได้อยู่ในฐานะผู้ชม ซึ่งจะทำให้เห็นถึงภาพของ

ชุมชนที่เป็นอยู่ บุคคลที่ความเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนรา ความเป็นศิลปะการแสดงโนราที่มีอยู่ในชุมชนชัดเจนยิ่งขึ้น

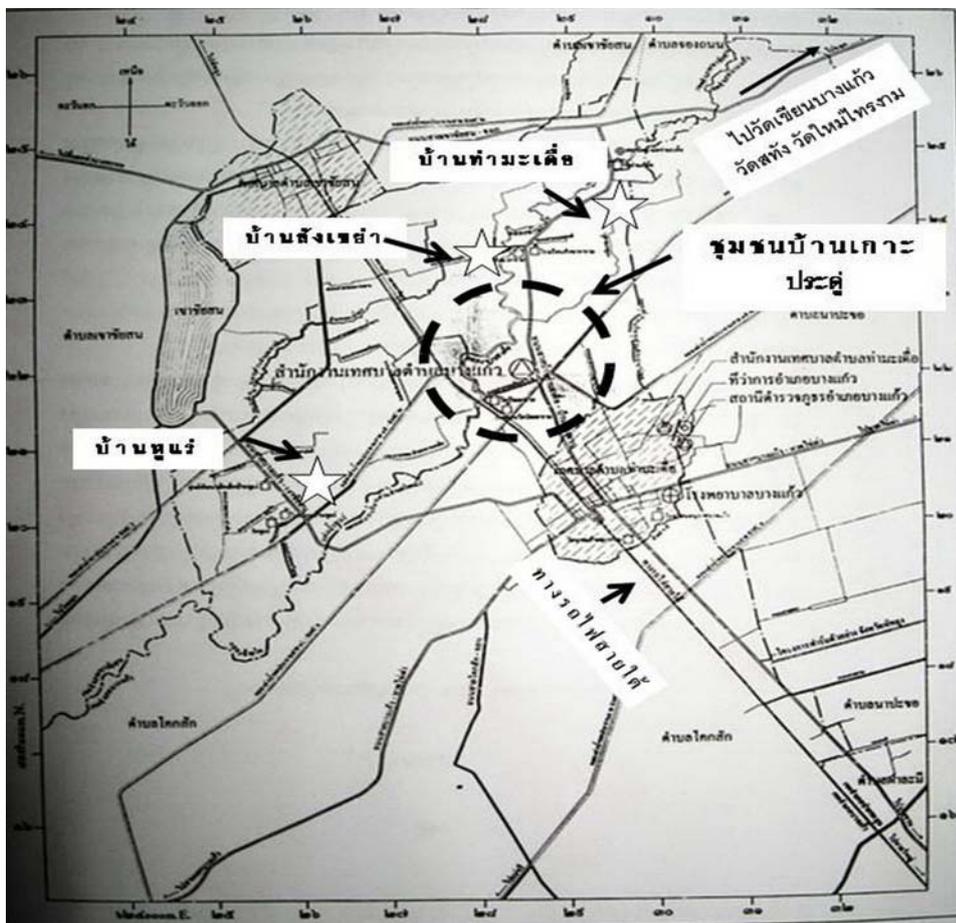
โดยการทำแผนที่ชุมชนเริ่มขึ้นหลังจากผู้ศึกษาลงไปในพื้นที่ 1 อาทิตย์ เริ่มจากการวาดแผนที่ด้วยตนเองผ่านการสำรวจชุมชนที่เกิดขึ้นพร้อม ๆ กับเข้าพบและขอสัมภาษณ์คนในชุมชนเริ่มจากแกนนำโนราคือ นางยุพิน สงทับ และคนอื่น ๆ ในเวลาต่อมา ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลในการทำแผนที่ที่สำคัญ ในช่วงเริ่มต้นทำให้ผู้ศึกษาสามารถได้รู้จักลักษณะทางกายภาพอย่างคร่าว ๆ ของชุมชน อาทิ อาณาเขต ถนนในชุมชน พื้นที่นา สวนยางพารา สถานที่สำคัญ ได้แก่ วัด โรงเรียน เทศบาลตำบล ที่ตั้งกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน เป็นต้น และได้ทราบถึงตำแหน่งที่อยู่ของคนในชุมชน และ กลุ่มคนสำคัญโดยคร่าว ๆ อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มแกนนำโนรา ทั้งครูโนรา คนตีเครื่องดนตรีโนรา คนแต่งบทกลอน และแกนนำคนอื่น ๆ ซึ่งตำแหน่งสำคัญ ๆ เหล่านี้สามารถทำให้การเก็บข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายของผู้ศึกษามีทิศทางที่ชัดเจนขึ้น รู้ตำแหน่งแห่งที่ของสถานที่ และคนในชุมชนมากขึ้น

ต่อมาจึงได้ขอแผนที่ตำบลท่ามะเดื่อจากกองช่าง เทศบาลตำบลบางแก้วเพื่อประกอบการศึกษาให้เห็นถึงตำแหน่งของชุมชนและพื้นที่โดยรอบ บวกกับการได้รับความช่วยเหลือจากนางจินตนา ด่วนขำ และ นางยุพิน สงทับ ในเวลาต่อมาโดยทั้ง 2 ท่านได้ให้แผนที่ชุมชนที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและข้อมูลคร่าว ๆ เกี่ยวกับชุมชน ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาสามารถปรับแผนที่ให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น และร่วมกับคนในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับสภาพของชุมชน และตำแหน่งครอบครัวต่าง ๆ ตรวจสอบและใส่รายละเอียดเกี่ยวกับชุมชนและศิลปะการแสดงโนราในแผนที่ร่วมกันทั้งลักษณะกายภาพ สถานที่สำคัญ ที่ตั้งกลุ่มต่าง ๆ ที่อยู่ของคนในชุมชน แกนนำโนรา และคนที่เป็นโนราในชุมชน โดยมีบุคคลหลัก ๆ ได้แก่ นางยุพิน สงทับ นางจินตนา ด่วนขำ นายเจือ สงทับ นางทัศนีย์ คงขำ นางภา หวานแก้ว ชุมชน นายมี หวานแก้ว ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนและข้อมูลเกี่ยวกับโนราเป็นอย่างดีในช่วง ตั้งแต่ พ.ศ. 2500 จนถึงปัจจุบัน ทำให้เห็นภาพชุมชนที่ชัดเจน ทั้งลักษณะขณะที่ยังร่วมกับ นางคลี แก้วนุ่น ซึ่งมีความอาวุโสที่สุดในชุมชนและเป็นคนดั้งเดิมของชุมชนในการจำลองภาพชุมชนออกมาเป็นแผนที่ในอดีตก่อน พ.ศ. 2500

ในกระบวนการของการทำแผนที่เป็นลักษณะของการทำร่วมไปกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการสลับกันไป โดยเมื่อได้แผนที่ออกมาผู้ศึกษาก็ใช้แผนที่เป็นเครื่องมือร่วมในการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาแสดงให้เห็นถึงตำแหน่งของบุคคล หรือจุดสำคัญต่าง ๆ ในชุมชนตามประเด็นต่าง ๆ ที่สัมภาษณ์หรือพูดคุย ทำให้ผู้ศึกษาสามารถดึงข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนออกมาได้ง่ายโดยมีแผนที่เป็นเครื่องมือ เห็นภาพที่ชัดเจนในข้อมูลต่าง ๆ ที่ได้มา ทั้งสถานที่สำคัญ

ในชุมชน ตำแหน่งที่อยู่ของบุคคลสำคัญของชุมชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนรา ขณะเดียวกันก็ใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลร่วมด้วยซึ่งเป็น ประโยชน์ทั้งด้าน การรู้จักชุมชน รู้จักคน เก็บข้อมูล ตรวจสอบข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลใน การศึกษาเป็นอย่างดี

แผนภาพที่ 3.1
แผนที่ตั้งชุมชนบ้านเกาะประดู่

ที่มา: แผนที่ตำบลท่ามะเดื่อ กองช่างเทศบาลตำบลบางแก้ว

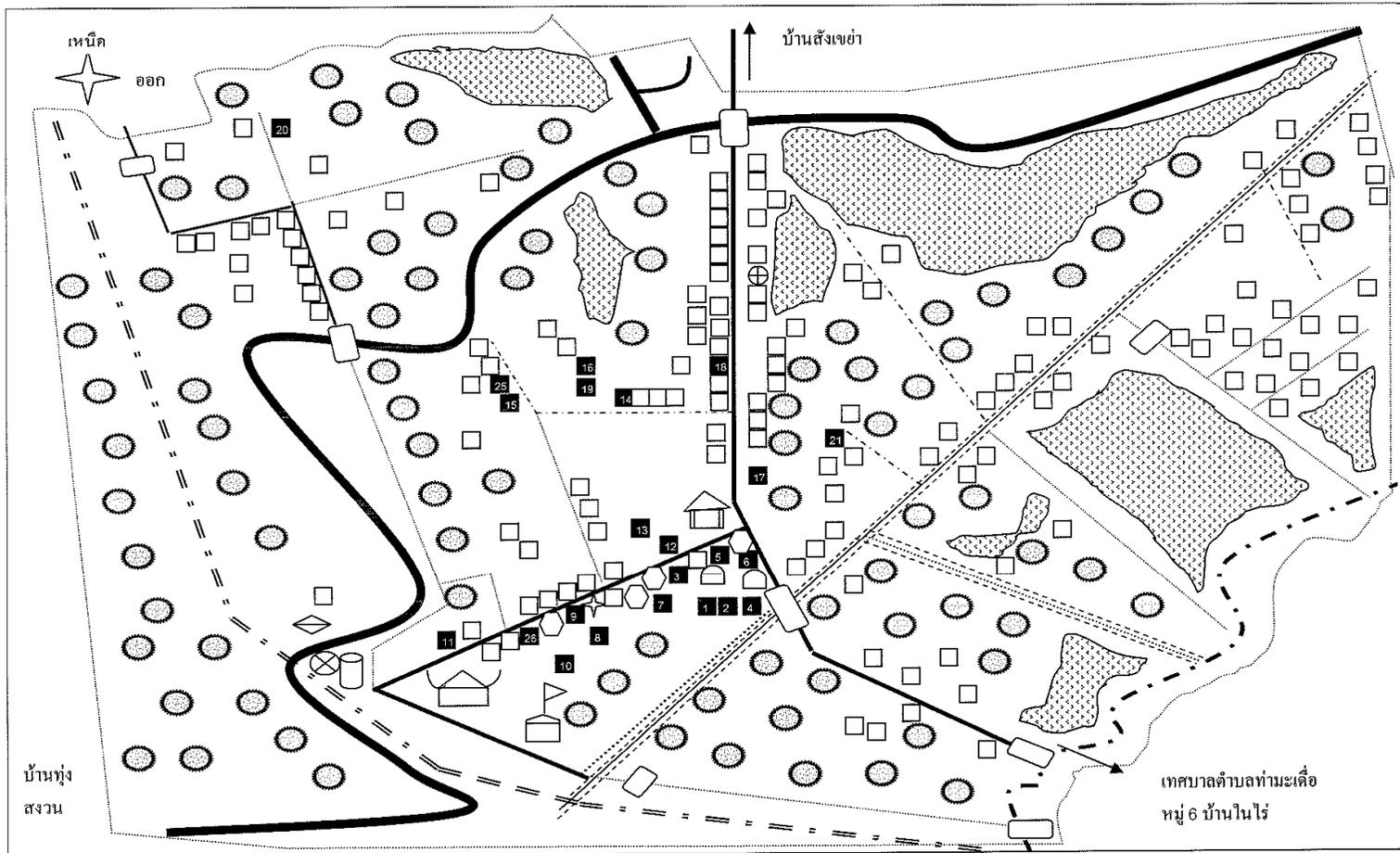
มาตราส่วน 1 : 50,000

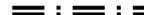
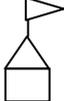
- ☆ หมู่บ้าน
- ~ คลองบางแก้ว
- ถนนลาดยาง
- ==== ทางรถไฟสายใต้

แผนภาพที่ 3.2

แผนที่ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบ้านเกาะประดู่และตำแหน่งของศิลปะการแสดงโนราในชุมชน

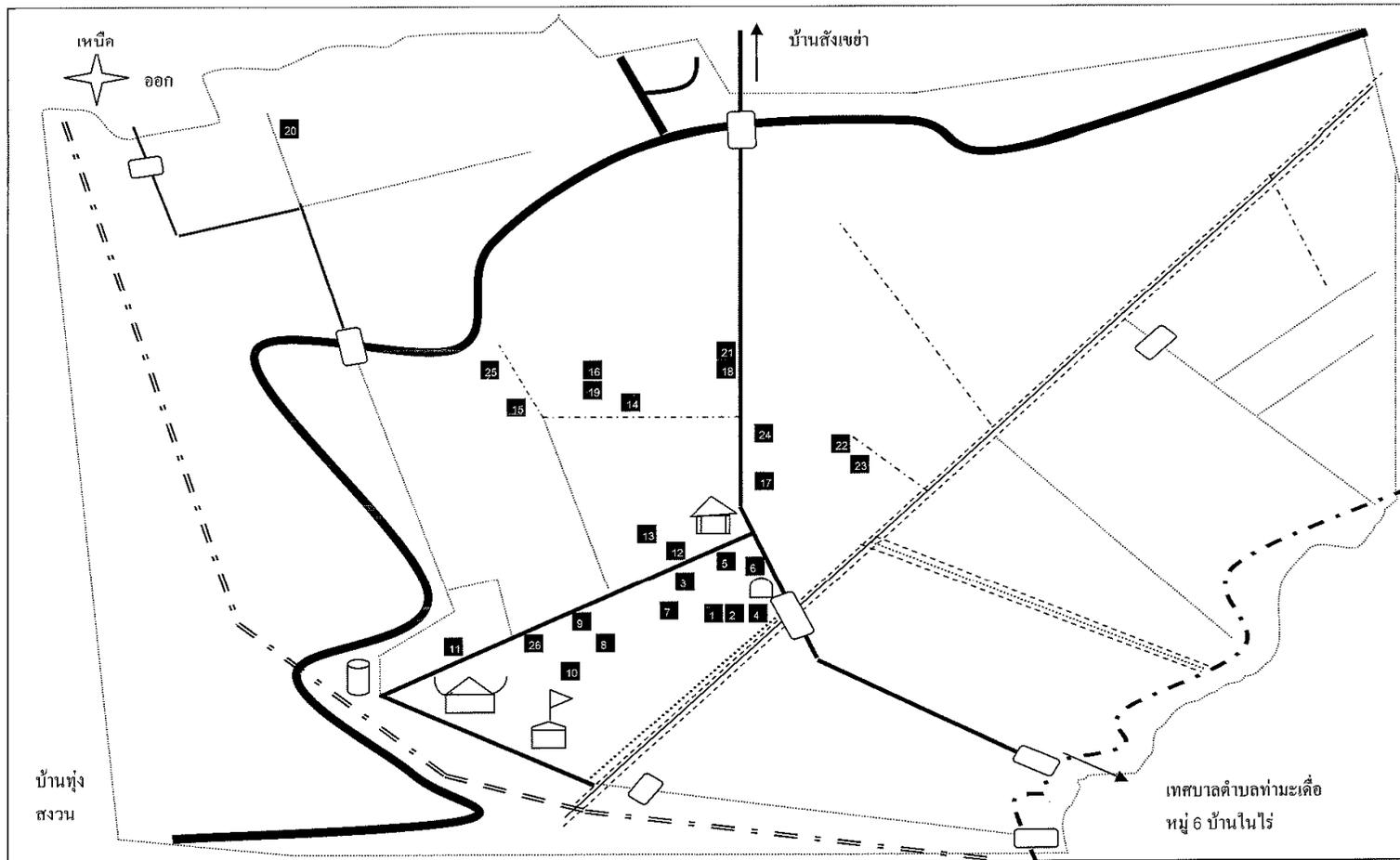

สัญลักษณ์

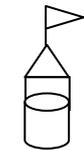
	คลองเกาะประตู		ร้านค้าชุมชน
	ถนนลาดยาง		ร้านขายของชำ
	ถนนลูกรัง		บ้านเรือน
	ถนนซอยเข้าบ้าน		ครอบครัวที่คนมีความรู้ เกี่ยวกับโนรา
	คลองชลประทาน		ครอบครัวครูกลองยาว
	ทางรถไฟสายใต้		สะพาน
	ห้วยมาบปราง		ร้านซ่อมรถ
	พื้นที่นา		ศาลาพักผ่อนของหมู่บ้าน
	สวนยางพารา		
	เทศบาลตำบลบางแก้ว		
	วัดปิ่นนาราม		
	โรงเรียนวัดปิ่นนาราม		
	ประปาหมู่บ้าน		
	ศาลาหมู่บ้าน		

แผนภาพที่ 3.3

แผนที่คนที่มีความรู้เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่

สัญลักษณ์

	คลองเกาะประตู		โรงเรียนวัดปิ่นาราม
	ถนนซอยเข้าบ้าน		ประปาหมู่บ้าน
	คลองชลประทาน		ถนนลาดยาง
	ทางรถไฟสายใต้		ห้วยมาบปราง
	ถนนลูกรัง		เทศบาลตำบลบางแก้ว
	วัดปิ่นาราม		ศาลาหมู่บ้าน

- 1 จำโนรา ว่าบท = นางกลัด ทับรอด นางกาญจนา คำอ่ำ
- ตีเครื่อง ลูกคู่ พราวน = นายแวน ทับรอด
- 2 จำโนรา ว่าบท = ด.ญ. กรรณิการ์ ทับรอด ด.ญ. นิภาภรณ์ ทับรอด
- 3 จำโนรา ว่าบท = นางปรีดา คำอ่ำ
- 4 จำโนรา ว่าบท = นางพัชรี ดูกดอกจันทร์
- 5 จำโนรา = นางนิดา นพคุณ นางสาวจิรพร นพคุณ
- 6 จำโนรา = ด.ญ. รัชนก นามณีวงศ์
- 7 จำโนรา = นางไสว ทองแก้ว
- 8 พราวนโนรา = นายเอี่ยม ชุนเพชรวรรณ (เสียชีวิต)
- 9 จำโนรา ว่าบท = นายสิริมา ดูกดอกจันทร์
- 10 จำโนรา ว่าบท = นางภา หวานแก้ว
- ตีเครื่อง ลูกคู่ จำโนรา พราวนโนรา = นายมี หวานแก้ว
- 11 เป่าปี่ = นายยิ่งยง หนูเพ็ง
- 12 ตีโหม่ง = นายช่วง พูลผล
- จำโนรา ว่าบท = นางจันทรา หนูมาก ด.ญ. สุวรรณา สุวรรณมณี และนางสุนี สุวรรณมณี
- 14 จำโนรา ว่าบท = นางเน่ม เอียดขาว
- 15 จำโนรา = นางเถียร ปิ่นแก้ว นางสาวดวงตา ปิ่นแก้ว
- ตีกลอง ลูกคู่ = นายนิยม ปิ่นแก้ว (เสียชีวิต)
- 16 จำโนรา = นางหวง สาธุสรณ์
- 17 จำโนรา = นางสาวภัชรินทร์ มาเอียด
- 18 จำโนรา ว่าบท = นางอารีญา แทนประมุข นางสาวอภิยาพรรณ แทนประมุข

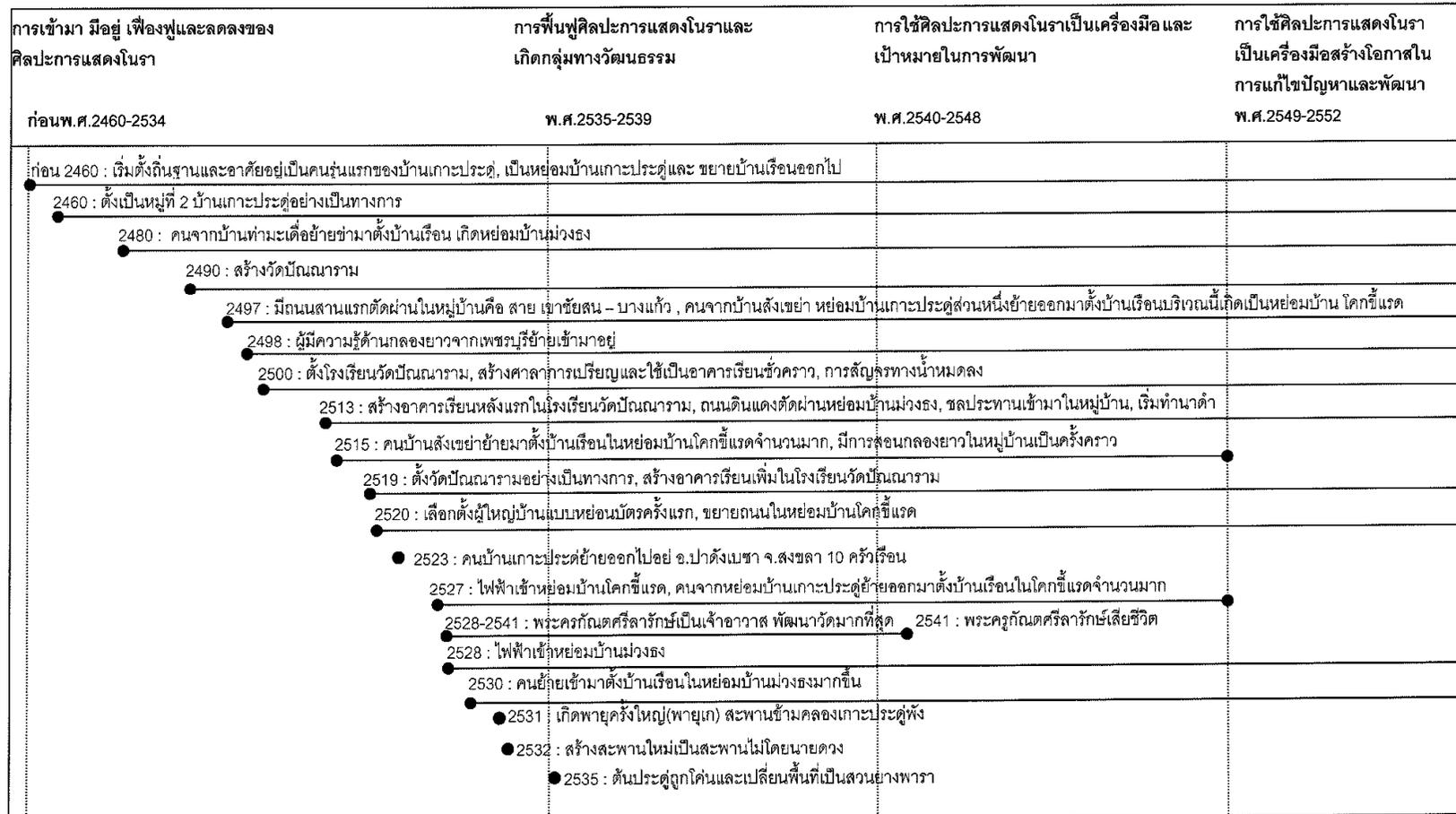
19	รำโนรา	=	นางสาวสุภัตรา ปลอดประสพ
20	แต่งบทกลอน รำโนรา ว่าบท	=	ยุพิน สงทับ นางสาวกนกวรรณ สงทับ นางสาวธนพร เพ็ชรรัตน์
21	รำ ว่าบท	=	นางสาวภิยาพรรณ
22	รำโนรา	=	นางเลียบ จันทรสวัสดิ์
23	รำโนรา ว่าบท	=	นางสาวอารีรัตน์ คงสวัสดิ์
24	พรานโนรา	=	นายสุวรรณหงษ์ ชนะบางแก้ว
25	รำโนรา	=	นางอรมณีย์ สังข์ทอง
26	รำโนรา ว่าบท	=	นางสาวบุญกึ่ง หวานแก้ว

การทำผังประวัติศาสตร์ชุมชน เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงช่วงเวลาที่เกิดเหตุการณ์สำคัญทั้งในส่วนของชุมชน อาทิ การก่อตั้งชุมชน การเปลี่ยนแปลง ปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครองและพัฒนา การประสบปัญหาของชุมชน และในส่วนของศิลปะการแสดงโนรา อาทิ การเข้ามาและมีอยู่ของศิลปะการแสดงโนรา การเฟื่องฟูของศิลปะการแสดงโนรา การลดลงของศิลปะการแสดงโนรา การนำศิลปะการแสดงโนรามารำ ซึ่งจะทำให้เห็นถึงพัฒนาการความเป็นมาของโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่ ปรากฏการณ์ของคนที่เกี่ยวข้องกับโนรา จุดเริ่มของการนำโนรามารำ รูปแบบการรำในแต่ละช่วงเวลาจนถึงปัจจุบันที่จะนำมาสู่การจัดช่วงเวลาพัฒนาการของชุมชนเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่แบ่งช่วงเวลาตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นและสอดคล้องตามความคิดของชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา ซึ่งทำให้เห็นพัฒนาการของชุมชนและศิลปะการแสดงโนราในชุมชน และปรากฏการณ์เกี่ยวกับชุมชน โนรา และคนที่เกี่ยวข้องกับโนราที่เกิดขึ้นในชุมชน

โดยผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลของชุมชนผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกและพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับคนในชุมชนทำให้เห็นถึงช่วงของพัฒนาการของชุมชนที่เกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราโดยมี 4 ช่วงเวลา คือ (1) ช่วงการเข้ามา มีอยู่ เฟื่องฟู และลดลงของศิลปะการแสดงโนรา ก่อน พ.ศ. 2460-2534 (2) ช่วงฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราและเกิดกลุ่มทางวัฒนธรรม พ.ศ. 2535-2539 (3) ช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือและเป้าหมายในการพัฒนา พ.ศ. 2540-2548 และ (4) ช่วงการใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือสร้างโอกาสในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา พ.ศ. 2549-2552 โดยผู้ศึกษาได้นำช่วงเวลาทั้ง 4 มาเป็นหลักของผังประวัติศาสตร์ และเป็นฐานในการเก็บข้อมูล ทำให้สามารถเก็บรวบรวม และบันทึกปรากฏการณ์สำคัญออกมาให้เห็นได้ชัดเจนยิ่งขึ้นร่วมกับคนในชุมชนที่เข้าไปสัมภาษณ์ เกิดการตรวจสอบข้อมูลในการศึกษาร่วมกันนำมาสู่การวิเคราะห์ เห็นความเชื่อมโยงของปรากฏการณ์ต่าง ๆ เป็นภาพที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

แผนผังที่ 3.1

ผังประวัติศาสตร์ปรากฏการณ์สำคัญชุมชนบ้านเกาะประดู่

สัญลักษณ์

● = ขึ้นครั้งเดียวไม่มีความต่อเนื่อง

●—● = เกิดขึ้นและสิ้นสุดไปแล้ว

●—→ = เกิดขึ้นและยังดำเนินต่อไป

⋮ = เริ่มช่วงเวลา

แผนผังที่ 3.2
ผังประวัติศาสตร์ปรากฏการณ์สำคัญชุมชนบ้านเกาะประดู่

การเข้ามา มีอยู่ เพื่อฟูและลดลงของ ศิลปะการแสดงโนรา	การฟื้นฟูศิลปะการแสดงโนราและ เกิดกลุ่มทางวัฒนธรรม	การใช้ศิลปะการแสดงโนราเป็นเครื่องมือ และ เป้าหมายในการพัฒนา	การใช้ศิลปะการแสดงโนรา เป็นเครื่องมือสร้างโอกาสใน การแก้ไขปัญหาและพัฒนา พ.ศ.2549-2552
ก่อนพ.ศ.2460-2534	พ.ศ.2535-2539	พ.ศ.2540-2548	พ.ศ.2549-2552
แรก, สร้างฝายน้ำล้นที่คลองเกาะประดู่และเรียกว่าคลองท่าเขียด, พื้นที่บริเวณนี้ ทย่อมบ้านเป็น 3 กลุ่มอย่างเป็นทางการ เกิดทย่อมบ้านโคกซี้แรดอย่างเป็นทางการ, ตั้งกองทุนผู้สูงอายุ, คนเริ่มออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน	<p>2535 : เริ่มปลูกยางพาราในทย่อมบ้านเกาะประดู่, คนทย่อมบ้านเกาะประดู่ย้ายออกมาโคกซี้แรดเหลือบประมาณ10 หลัง</p> <p>สร้างสะพานข้ามคลองเกาะประดู่โดยการทอดผ้าป่าและขอขบประมาณ เป็นสะพานปูน, เริ่มมีการใช้หอกระจายข่าวในชุมชน</p>		
	<p>2538 : ไฟฟ้าเข้าพื้นที่คอมมูนเกาะประดู่ มีการตัดและขยายถนนเข้าพื้นที่คอมมูนเกาะประดู่</p>		
	<p>2539 : มีการรวมกลุ่มเป็นลูกเรือชาวบ้าน, ตั้งสมาคมลูกเรือชาวบ้าน</p>		
	<p>2540 : มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านแบบหย่อนบัตรครั้งที่ 2, มีการเลือกตั้ง อบต.ขึ้นครั้งแรก, ตั้งกองทุนโรงเรียนวัดบึงกราวราม, มีการแบ่ง</p>		
		<p>2541 : เกิดกลุ่มกองทุนหมู่บ้าน</p>	
		<p>2544 : รพช. เข้ามาสร้างประปาหมู่บ้าน</p>	
		<p>2545 : เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน, เกิดกลุ่มกลางยาว, รวมกลุ่มของแม่บ้านผลิตน้ำยาล้างจาน</p>	
		<p>2546 : ถนนหย่อมบ้านโคกซี้แรดลาดยาง, คนเริ่มออกไปทำงานต่างจังหวัด</p>	
		<p>2548 : พื้นกลุ่มผู้สูงอายุ, เกิดกองทุนฌานปนกิจ, กลุ่มแม่บ้านทำขนม</p>	
		<p>2549 : คนออกไปทำงานโรงงานปลากระป๋อง</p>	
	<p>2550 : เปลี่ยนเป็นเทศบาลตำบลบางแก้ว</p>		
	<p>2551 : เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน, เลือกตัวสมาชิกเทศบาลตำบล</p>		
		<p>2552 : ตั้งร้านค้าชุมชน, ศาลาชุมชน</p>	

สัญลักษณ์ ● = ขึ้นครั้งเดียวไม่มีความต่อเนื่อง ●—● = เกิดขึ้นและสิ้นสุดไปแล้ว ●→ = เกิดขึ้นและยังดำเนินต่อไป | = เริ่มช่วงเวลา

แผนผังที่ 3.3

ผังประวัติศาสตร์ปรากฏการณ์สำคัญเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราของชุมชนบ้านเกาะประดู่

สัญลักษณ์

● = ขึ้นครั้งเดียวไม่มีความต่อเนื่อง

●—● = เกิดขึ้นและสิ้นสุดไปแล้ว

●—▶ = เกิดขึ้นและยังดำเนินต่อไป

⋮ = เริ่มช่วงเวลา

การทำปฏิทินชุมชน เพื่อทำความเข้าใจในวิถีชีวิตของชาวบ้านและแสดงให้เห็นถึงกิจกรรมด้านต่าง ๆ ได้แก่ การทำมาหากิน วัฒนธรรมประเพณี การทำกิจกรรมของชุมชน และช่วงที่มีการใช้ศิลปะการแสดงโนรา ได้แก่ การทำกิจกรรมของศิลปะการแสดงโนราทั้งด้าน กิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และการแสดงโดยทั่วไป การแสดงเพื่อพิธีกรรม โดยทำร่วมกับคนในชุมชน ที่ผู้ศึกษาเข้าไปสัมภาษณ์

ตารางที่ 3.1

ปฏิทินชุมชนบ้านเกาะประดูแสดงช่วงเวลาที่มีกิจกรรมหรือเทศกาล
สำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนำศิลปะการแสดงโนรามายใช้

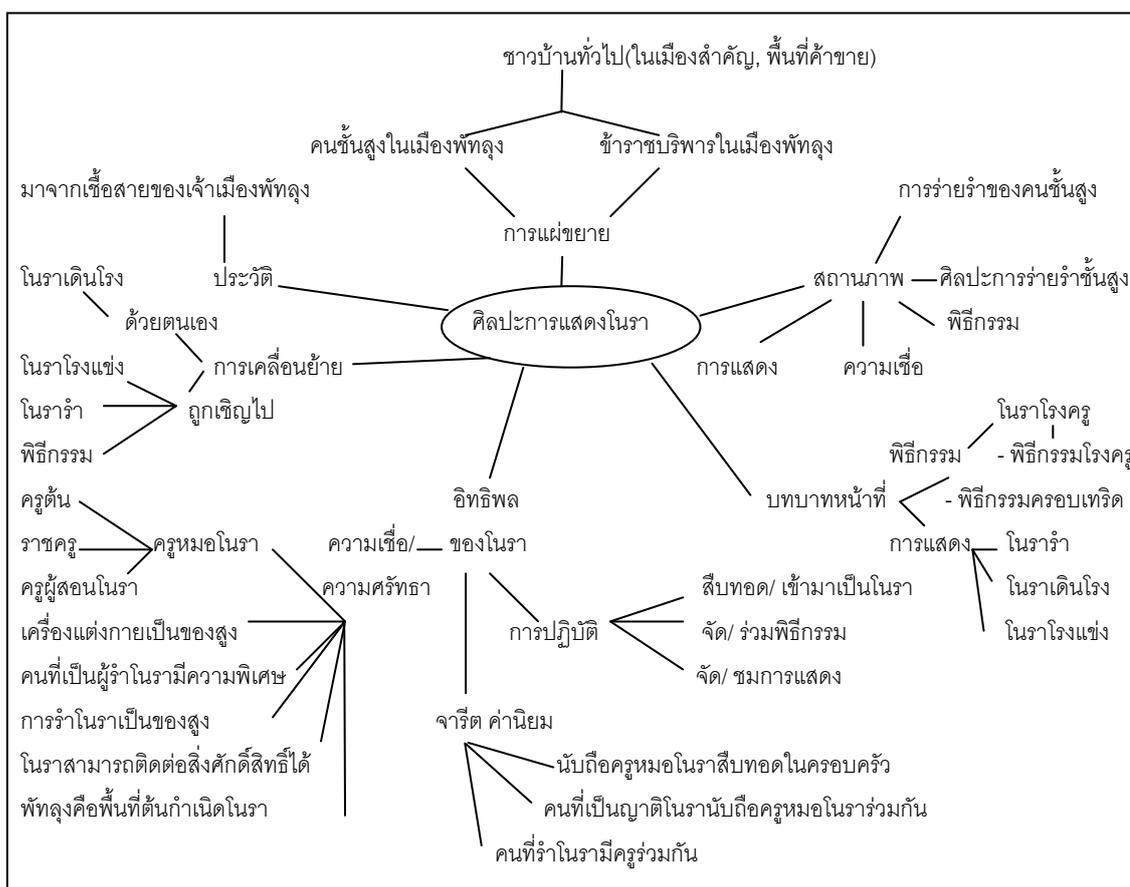
เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
กิจกรรมด้าน												
วันปีใหม่	●—●											●—●
วันเด็ก	●—●											
วันประชุมหมู่บ้าน	●—											●
วัน อสม.	●—●											
วันสตรี			●—●									
วันสงกรานต์				●—●								
ช่วงพิธีกรรมโนราโรงครู					●—	●	●—●					
วันกิจกรรมผู้สูงอายุ						●—●						
เทศกาลบวชนาค						●—	●					
เทศกาลเข้าพรรษา						●—●						
วันแม่แห่งชาติ								●—●				
เทศกาลบุญเดือนสิบ (สารท)									●—●			
กิจกรรมลูกเสือชาวบ้าน									●—●			
เทศกาลออกพรรษา										●—●		
เทศกาลทอดกฐิน										●—	●	
เทศกาลลอยกระทง											●—●	
กิจกรรมอื่นๆที่จัดขึ้น ตามสถานการณื อาทิ ทอดผ้าป่า	●—											●

●—● หมายถึง เกิดขึ้นและสิ้นสุด

การทำแผนที่ความคิด เพื่อให้เห็นเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานและคุณลักษณะของ ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนอาทิ ความเป็นมา สถานภาพ บทบาทของโนรา และอิทธิพลของ โนรา เป็นต้น โดยการทำความเข้าใจกับการสัมภาษณ์เชิงลึกที่เกิดขึ้นในแต่ละครั้ง แล้วนำมาจัดประเด็น อีกครั้งเมื่อได้ข้อมูลในภาพรวมจะทำให้เห็นรายละเอียดของประเด็นต่าง ๆ ที่ชัดเจนและง่ายต่อการ วิเคราะห์มากขึ้น

แผนผังที่ 3.4

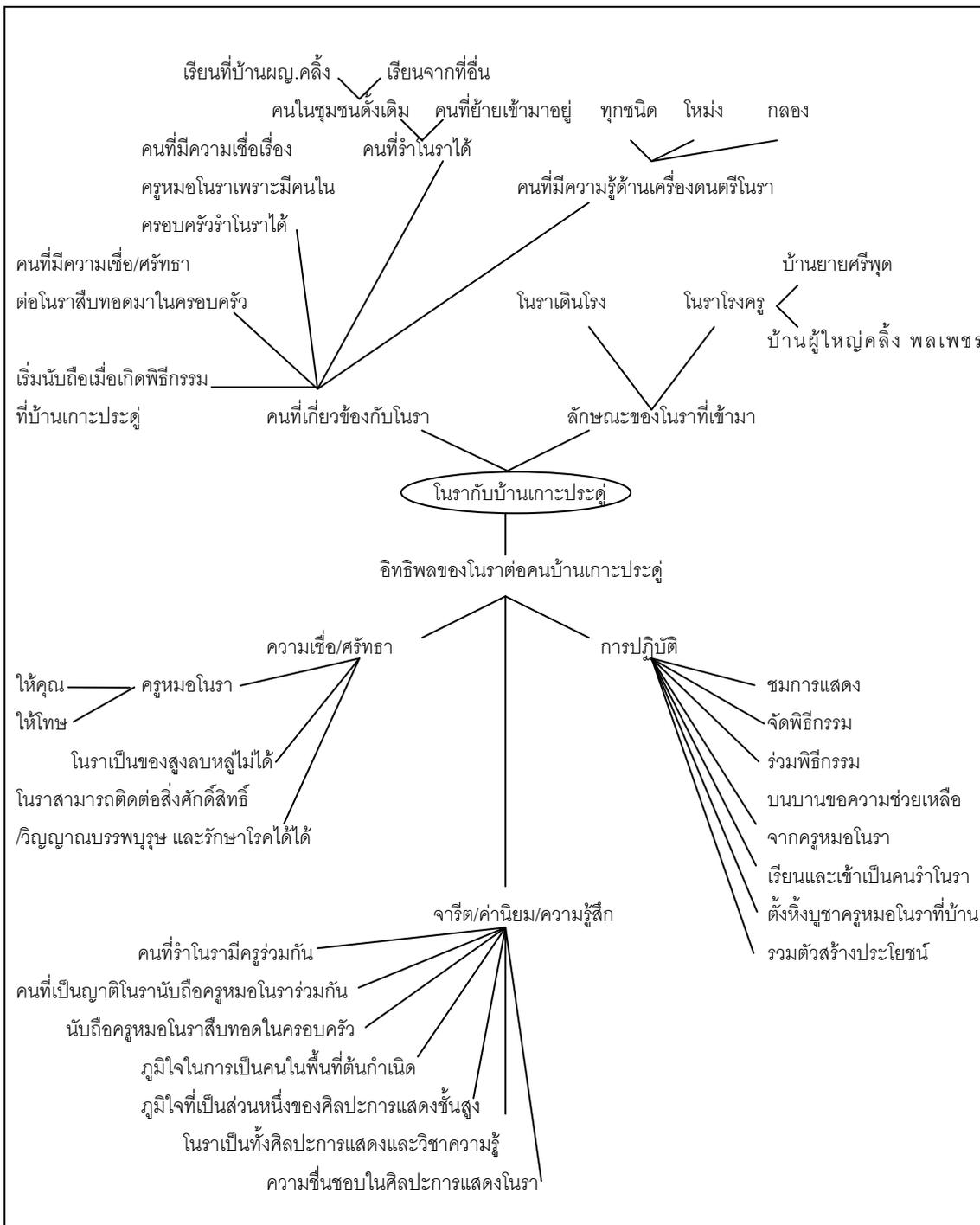
คุณลักษณะของศิลปะการแสดงโนราโดยทั่วไป

แผนผังที่ 3.5

ภาพรวมความสัมพันธ์ของโนรากับคนบ้านเกาะประดู่

ช่วงก่อน พ.ศ. 2460-2534

การสนทนากลุ่ม หลังจากที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนเสร็จแล้ว ผู้ศึกษา มีความประสงค์ที่จะตรวจสอบข้อมูล และนำข้อมูลที่ได้มาเรียนรู้ร่วมกันกับชุมชน เกี่ยวกับ ศิลปะการแสดงโนรา (คุณค่า ความหมาย การใช้ประโยชน์) กระบวนการทุนทางสังคม และพลัง ชุมชนที่เกิดขึ้นจากการใช้ศิลปะการแสดงโนรา โดยกลุ่มเป้าหมายในการจัดสนทนากลุ่มได้แก่ บุคคลผู้รู้เกี่ยวกับโนรา ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องศิลปะการแสดงโนรา ผู้นำชุมชน และผู้ที่ได้รับ ประโยชน์จากศิลปะการแสดงโนรามาร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ สถานการณ์ของศิลปะการแสดงโนรา ของชุมชน กระบวนการทุนทางสังคมและพลังชุมชนที่เกิดขึ้น จากการใช้ศิลปะการแสดงโนรา เพื่อนำไปสู่การพัฒนาชุมชนของตนเองต่อไป

2.2 ขั้นตอนในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษานี้ เป็นการศึกษานี้ เน้นกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วม ของผู้ศึกษาในการศึกษา เนื่องจากเป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาที่มีศิลปะการแสดงโนราเป็น เครื่องมือ (Means) ในการฟื้นฟูพลังของชุมชน ซึ่งชาวบ้านมีความสำคัญในฐานะของผู้ที่เป็น เจ้าของวัฒนธรรมและเป็นผู้สร้างกระบวนการการทำงานพัฒนา เป็นผู้ให้ความรู้ และ ประสพการณ์แก่ผู้ศึกษา ส่วนผู้ศึกษาคือผู้ที่เข้าไปขอความรู้ และเรียนรู้ร่วมกับชุมชน โดยมีหน้าที่ ถอดองค์ความรู้ เขียน วิเคราะห์และสะท้อนสิ่งที่ชุมชนคิดและปฏิบัติออกมา โดยมีวิธีการในการ เก็บรวบรวมข้อมูลดังต่อไปนี้

1. การเริ่มต้นเข้าสู่พื้นที่เพื่อแนะนำตัวและสร้างสัมพันธ์กับคนในชุมชน การเข้าสู่พื้นที่ในครั้งแรกของผู้ศึกษาเริ่มจากการเข้าไปสำรวจพื้นที่และ ศึกษาสภาวะของชุมชนเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2550 เพื่อใช้เป็น ข้อมูลในการตัดสินใจที่เลือกเป็นพื้นที่ในการศึกษา โดยติดต่อกับ นางยุพิน สงทับ ซึ่งเป็นแกน นำและผู้คิดริเริ่มในการนำศิลปะการแสดงโนรามาใช้ โดยในขณะนั้นทำงานเป็นเลขานายกองคการ บริหารส่วนตำบลท่ามะเดื่อ เป็นติดต่อผ่านทางโทรศัพท์และขอเข้าไปในชุมชน เมื่อเข้าไปพบกับ นางยุพิน สงทับ ผู้ศึกษาได้เข้าไปกับน้องสาว คือ นางสาวเบญจวดี ศรีหนูสุด เพื่อให้เกิดความมั่นใจ ในตัวผู้ศึกษามากขึ้น ต่อมาจึงแนะนำตัวว่า เป็นนักศึกษาภาควิชาการพัฒนาศุมนชน คณะสังคม สงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เข้ามาเพื่อศึกษาพื้นที่เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำ วิทยานิพนธ์ บอกถึงที่อยู่ บ้านเกิดของผู้ศึกษา เพื่อให้นางยุพิน สงทับ เกิดความรู้สึกว่าผู้ศึกษาคือ เด็กคนหนึ่งของจังหวัดพัทลุง รู้สึกถึงการเป็นคนพัทลุงเหมือนกัน และเห็นผู้ศึกษาเป็นลูกหลานคน บ้านเดียวกัน ซึ่งจะสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในการเริ่มต้นรู้จักกันได้ ซึ่งเป็นไปตามที่ คาดหมายเพราะผู้ศึกษาได้รับการต้อนรับอย่างเป็นมิตรเสมือนลูกหลานคนหนึ่งในฐานะคนพัทลุง

ต่อจากนั้นจึงบอกถึงความประสงค์ของการเข้ามาคือเพื่อดูถึงสถานะภาพของโนราในชุมชนที่เป็นอยู่และที่ผ่านมาว่าเป็นไปในทางงานพัฒนาชุมชนหรือไม่ อย่างไร ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลในเบื้องต้นที่เห็นถึงภาพของการใช้ศิลปะการแสดงโนราของชุมชนที่ผ่านมา และใช้การสังเกตผ่านการเข้าชมกิจกรรมงานทอดกฐินของชุมชนที่จัดขึ้นในวัดป้อนรามซึ่งอยู่ในช่วงเวลานี้และมีการนำโนราไปแสดงร่วมด้วย ทำให้เป็นครั้งแรกของการเห็นถึงกิจกรรมเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านเกาะประดู่

2. การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่จากแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

การลงพื้นที่ศึกษาเป็นครั้งแรกในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2550 ทำให้ผู้ศึกษาได้เก็บข้อมูลเกี่ยวกับศิลปะการแสดงโนราและการใช้ศิลปะการแสดงโนราในชุมชน สภาพปัญหาของชุมชนที่นำมาสู่การใช้ศิลปะการแสดงโนรา และสภาพของชุมชนอย่างคร่าว ๆ อันนำมาสู่การเข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อขอคำแนะนำคิดหาประเด็นที่เหมาะสมในการศึกษาในพื้นที่ เมื่อได้ประเด็นที่จะศึกษาหลังจากนั้นผู้ศึกษาจึงเริ่มค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านเกาะประดู่เพิ่มเติมทั้งจากเว็บไซต์ของตำบล ซึ่งขณะนั้นยังคงเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล เกี่ยวกับสภาพโดยทั่วไปของชุมชน แผนพัฒนาสามปี กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับการใช้ศิลปะการแสดงโนราในชุมชนบ้านเกาะประดู่ และใช้วิธีการโทรศัพท์ติดต่อสอบถามข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนและศิลปะการแสดงโนราจาก นางยุพิน สงทับ รวมถึงสอบถามสารทุกข์สุขดิบ เพื่อการสร้างและการประสานความสัมพันธ์ที่ดีอย่างต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานของการสร้างให้เกิดความไว้วางใจให้เกิดขึ้นต่อตัวผู้ศึกษา

3. การเข้าสู่พื้นที่เพื่อเข้าพบแกนนำและแนะนำตัวต่อแกนนำโนรา และเก็บข้อมูลในการศึกษา

3.1 การเข้าพบและเก็บข้อมูลจากแกนนำโนรา

เนื่องจากในการศึกษาคั้งนี้ ผู้ศึกษามีข้อจำกัดในเรื่องของระยะเวลา ดังนั้นการเข้าสู่พื้นที่ในการศึกษาในครั้งนี้ 2 นี้ คือ วันที่ 16 ตุลาคม พ.ศ.2551 จึงเป็นการกระทำควบคู่กันไประหว่างการเข้าพบแกนนำโนรา การแนะนำตัวของผู้ศึกษาต่อแกนนำโนราท่านอื่น ๆ และการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยในการการเข้าสู่พื้นที่เพื่อการเก็บข้อมูลในเริ่มแรกนั้น ผู้ศึกษาเริ่มต้นจากแกนนำคนสำคัญ เป็นผู้เริ่มการคิดใช้โนราและเป็นบุคคลที่ผู้ศึกษามีความสนิทสนมที่สุดในชุมชนรวมถึงเป็นผู้ที่รู้และเข้าใจการเข้ามาในพื้นที่ของผู้ศึกษามากที่สุด คือนางยุพิน สงทับ เนื่องจากได้เคยแนะนำตัวและสืบสานความสัมพันธ์เรื่อยมา โดยในครั้งนี้ผู้ศึกษาได้ชี้แจงถึงประเด็นของการเข้ามาศึกษา คือ การทำการศึกษาในเรื่องการใช้ศิลปะการแสดงโนราในฐานะของ

ทุนทางสังคมที่นำมาสู่การฟื้นฟูพลังของชุมชนซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาการใช้โนราเพื่อการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านเกาะประดู่ เพื่อให้ นางยุพิน สงทับ เกิดความเข้าใจในการเข้ามาของผู้ศึกษาและสามารถให้คำแนะนำในการเก็บข้อมูลจากบุคคลหลัก ๆ ที่เป็นผู้รู้และเกี่ยวข้องกับศิลปะการแสดงโนราและการใช้ศิลปะการแสดงโนรา (Key Informants) ต่อได้ บวกกับการเข้าไปครั้งนี้ได้รับความช่วยเหลือจากมารดาของผู้ศึกษาคือ นางวิน ศรีหนูสุด เข้าไปในชุมชนร่วมกับนักศึกษาเพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี และความไว้วางใจ ต่อครอบครัวนางยุพิน สงทับและแกนนำท่านอื่น ๆ ซึ่งสามารถสร้างความเชื่อใจและความรู้สึกเป็นลูกหลาน เป็นมิตรให้เกิดขึ้นต่อมาได้เป็นอย่างดี

ดังนั้นนางยุพิน สงทับ จึงถือเป็นบุคคลหลักที่ทำให้ผู้ศึกษาซึ่งไม่คุ้นเคยกับคนในชุมชน ได้ทราบถึงรายชื่อของบุคคลต่างๆที่เป็นแกนนำในการทำกิจกรรมโนราที่มีอยู่ในชุมชนซึ่งถือเป็นผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาของผู้ศึกษา และเป็นผู้พานักศึกษาเข้าไปพบและแนะนำให้เหล่าบรรดาแกนนำได้รู้จักซึ่งสามารถทำให้ง่ายขึ้นในการเก็บข้อมูล โดยเฉพาะผู้ที่เป็นครูโนราของชุมชน คือ นางกลัด ทับรอด และนางภา หวานแก้ว ซึ่งมีส่วนทำให้การเก็บข้อมูลของผู้ศึกษาได้รับความร่วมมือเป็นอย่างมาก โดยทั้ง 2 ท่านได้ให้ความกรุณา ช่วยเหลือทั้งการให้ความรู้และข้อมูลต่างๆอย่างเต็มกำลัง รวมถึงได้มีส่วนในการร่วมแนะนำให้ผู้ศึกษาได้รู้จักทั้งแกนนำที่เป็นโนรา ต่อ ๆ มา อีกทั้งกลุ่มคนในชุมชนที่เข้าร่วมในการทำกิจกรรมอย่างเต็มที่ ซึ่งทำให้ผู้ศึกษาได้กลุ่มเป้าหมายในการเก็บข้อมูลที่ชัดเจนขึ้น โดยในการเข้าพบแกนนำโนรานั้นผู้ศึกษาได้ชี้แจงในประเด็นต่าง ๆ อีกครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจการเข้ามาของผู้ศึกษา ดังต่อไปนี้

(1) การเข้ามาในพื้นที่ คือ เพื่อการทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาโท ในสาขาการพัฒนารวมชน คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

(2) ประเด็นของการศึกษา คือ เป็นการชี้แจงเกี่ยวกับประเด็นในการเข้ามาศึกษาอย่างละเอียดว่าเป็นไปเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการใช้ศิลปะการแสดงโนราของชุมชนทั้งอดีตที่ผ่านมาและปัจจุบันที่เป็นอยู่ที่เป็นไปในเชิงของการพัฒนาชุมชนทั้งด้านของการแก้ไขปัญหาและการสร้างประโยชน์ของชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับความประสงค์ในการเข้ามาศึกษาของผู้ศึกษา และป้องกันการเข้าใจที่ผิดพลาดว่ามีได้เป็นการเข้ามาขอเรียนรู้ที่จะเป็นโนรา แต่เป็นการเข้ามาขอเรียนรู้การใช้ศิลปะการแสดงโนราของชุมชนที่เป็นไปในเชิงการพัฒนาชุมชนที่เกิดขึ้น

โดยในการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นผู้ศึกษามีวิธีการหลัก ๆ คือการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยใช้แนวคำถามแบบเปิดประกอบการสัมภาษณ์

ร่วมเพื่อให้สามารถดึงข้อมูลต่าง ๆ ออกมาให้เห็นได้อย่างคร่าว ๆ และใช้วิธีการการสังเกตในการสัมภาษณ์เพื่อศึกษา ทัศนคติ ความรู้สึกต่าง ๆ ของผู้ให้สัมภาษณ์ร่วมด้วย โดยจะมีการจัดบันทึกและขออนุญาตในการบันทึกเสียงสัมภาษณ์ร่วมไปด้วย และใช้เครื่องมืออื่น ๆ อาทิ แผนที่ชุมชนผังประวัติศาสตร์ชุมชน ปฏิทินชุมชน แผนที่ความคิดในการเก็บรวบรวมข้อมูลให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันในระยะต่อมาเมื่อผู้ศึกษามีความคุ้นเคยกับเหล่าบรรดาแกนนำมากขึ้น จะใช้วิธีการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการมากขึ้นร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกในการเก็บข้อมูลเพื่อการดึงข้อมูลที่ละเอียดและลึกมากขึ้นจากแกนนำโนรา และการสังเกต ซึ่งเป็นการทำควบคู่ไปกับการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี การเข้าร่วมในพื้นที่ของกิจกรรมการใช้โนรา ทั้งการพัฒนาทำรำขอแกนนำ การฝึกซ้อมการรำแบบออกกำลังกาย และการออกกำลังกายด้วยท่าโนราที่เกิดขึ้น ทำให้ผู้ศึกษาได้เข้าไปมีส่วนร่วมเรียนรู้ทั้งการร่วมฝึกทำรำ การบันทึกเสียงเครื่องดนตรีให้แก่ทางชุมชนเพื่อเก็บไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน ซึ่งมีส่วนทำให้ผู้ศึกษาสามารถเข้าถึงข้อมูลและได้รับความช่วยเหลือความร่วมมือในการให้ข้อมูลจากเหล่าบรรดาแกนนำที่เข้มข้นมากขึ้น และได้รับความเอ็นดูจากเหล่าบรรดาแกนนำที่เห็นได้จากใช้สรรพนามเรียกแทนตัวผู้ศึกษาว่า “ลูก” อันหมายถึง ลูกหลาน หรือคำพูดของนางยุพิน สงทับ ที่ว่า “ป่าเห็นว่าขวัญ (น.ส. จีวรรณ ศรีหนูสุดคือผู้ศึกษา) เหมือนลูกหลานของป่าคนหนึ่ง มีอะไรกับอนนะ” และคำพูดของนางภา หวานแก้ว ที่ว่า “ป่าไว้ใจเรา (ผู้ศึกษา) เห็นมาดีตั้งใจดี ก็เลยให้ (ข้อมูล) ตอนนี้อะ (ผู้ศึกษา) ก็เหมือนลูกหลานป่านั่นแหละ” ซึ่งทำให้ผู้ศึกษามองว่าความรู้สึกเหล่านี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีที่เกิดขึ้นและส่งผ่านถึงระหว่างกัน เพราะตลอดเวลาในการเข้าไปเก็บข้อมูลผู้ศึกษาก็ให้ความเคารพและนับถือแกนนำโนราและคนทุกคนในชุมชนในฐานะญาติผู้ใหญ่ทั้งสิ้น ขณะเดียวกันผู้ศึกษาได้บอกถึงการเป็นโนราของผู้ศึกษาในฐานะของการมีบรรพบุรุษในตระกูลฝ่ายมารดาเป็นโนราซึ่งสามารถสร้างให้เกิดความรู้สึกใกล้ชิดและไว้วางใจต่อกันได้มากขึ้น และสิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นความสัมพันธ์ที่เป็นส่วนหนุนเสริมให้การเก็บข้อมูลของผู้ศึกษาเป็นไปในทางที่ดีและสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ ได้มากขึ้น

3.2 การเก็บและตรวจสอบข้อมูลจากคนในชุมชนทั้งที่ร่วมทำกิจกรรมและเป็นผู้ดูหรือชมในการทำกิจกรรม

การที่ผู้ศึกษาเริ่มเก็บข้อมูลจากเหล่าบรรดาแกนนำโนราสิ่งนี้เป็นส่วนสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้ศึกษาได้สอบถามเกี่ยวกับเหล่าบรรดาคนที่มาเข้าร่วมกิจกรรมและทำให้การเก็บข้อมูลกับคนในชุมชนมีทิศทางมากขึ้นผ่านการให้รายชื่อ และการช่วยเหลือในการแนะนำของเหล่าแกนนำโนรา ขณะเดียวกันการเข้าไปหาคนในชุมชนในแต่ละบ้านของผู้ศึกษาก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้ศึกษาได้พบกับคนในชุมชนที่กว้างขวางมากขึ้นทั้งที่ร่วมทำกิจกรรมโนรา และเป็นผู้

เข้าชมโนรา ผู้นำทางการทั้งผู้ใหญ่บ้าน บุคคลที่ทำงานในเทศบาลตำบล ครู และพระสงฆ์ ซึ่งเหล่านี้ทำให้ผู้ศึกษาได้รับข้อมูลที่กว้างและหลากหลายมากขึ้น และสามารถที่จะตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลได้ดียิ่งขึ้น โดยการเข้าเก็บข้อมูลจากคนในชุมชนผู้ศึกษาเริ่มจากการแนะนำตัวและชี้แจงถึงการเข้ามาและชี้แจงประเด็นของการศึกษาเช่นเดียวกับการชี้แจงกับกลุ่มแกนนำโนรา การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) การพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ รวมถึงการจดบันทึกและขออนุญาตบันทึกเสียงสัมภาษณ์ร่วมด้วย ซึ่งต่างได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดีจากทุกท่าน

3.3 การเก็บข้อมูลจากบุคคลภายนอกชุมชน

เป็นการเก็บข้อมูลจากบุคคลภายนอกชุมชนซึ่งที่ร่วมเป็นแกนนำในการทำกิจกรรม คือ นายแป้น เรืองแก้ว ซึ่งถือเป็นโนราอาวุโสและครูโนราที่เป็นที่นับถือของคนในชุมชนบ้านเกาะประดู่ ซึ่งอยู่ในหมู่ที่ 5 บ้านหุแระ ตำบลท่ามะเดื่อ อำเภอบางแก้ว จังหวัดพัทลุง ซึ่งเริ่มต้นเป็นการเข้าพบจากการพาไปของ นายช่วง พูลผล ซึ่งเป็นแกนนำโนราท่านหนึ่งที่เป็นผู้ตีโหม่งในการตีเครื่องดนตรีโนราและร่วมทำกิจกรรมโนรามาตลอด ซึ่งมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ศึกษาได้รับความไว้วางใจในขั้นต้น ต่อมาเป็นการแนะนำตัวในฐานะของการเป็นนักศึกษา การเป็นคนพัทลุงเป็นคนที่มีเชื้อสายโนราและนับถือครูหมอมโนราคนหนึ่ง ซึ่งมีส่วนทำให้ได้รับความเชื่อใจและความเมตตาในการให้ข้อมูลมากยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันก็บอกถึงวัตถุประสงค์ของการเข้ามาพบ และประเด็นของการศึกษาเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนมากขึ้น โดยในการเก็บข้อมูลผู้ศึกษาใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกและการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ โดยมีการสังเกตร่วมด้วย ขณะเดียวกันก็จดบันทึกและขออนุญาตในการบันทึกเสียงซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ในส่วนของบุคคลภายนอกท่านอื่นที่ไม่ได้เป็นโนรา เป็นการเก็บข้อมูลทั้งในด้านโนรา คือ การมองกิจกรรมของโนราที่เป็นอยู่ ความคิดเห็นในการทำกิจกรรมของชุมชนเพื่อสำรวจความคิดเห็นของบุคคลภายนอกเกี่ยวกับการใช้ศิลปะการแสดงโนราของชุมชนบ้านเกาะประดู่และเป็นการสำรวจความรู้สึกจากมุมมองของคนภายนอกร่วมด้วย ขณะเดียวกันก็มีการเก็บข้อมูลอื่น ๆ เกี่ยวกับชุมชน อาทิ ข้อมูลเกี่ยวกับแผนพัฒนาของตำบลจากพัฒนากรในเทศบาลบางแก้ว การมีแนวทางการพัฒนาของชุมชนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นอยู่ จากนางอัจฉราวรรณ ชูไพ เพื่อเป็นส่วนประกอบในการมองเห็นภาพของชุมชนในด้านอื่น ๆ ร่วมด้วย โดยมีวิธีการแนะนำตัวและชี้แจงการเข้ามาของผู้ศึกษาเช่นเดียวกับการเก็บข้อมูลจากกลุ่มแกนนำโนราและคนในชุมชน

โดยในการเก็บข้อมูลของผู้ศึกษาเป็นการเก็บโดยการสัมภาษณ์ ซึ่ง เป็นภาษาท้องถิ่นและสามารถเป็นส่วนหนึ่งที่จะสร้างความรู้ที่ใกล้ชิดที่จะนำไปสู่การสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดี และแนบแน่นสนิทใจต่อกันได้ ขณะเดียวกันก็มีการเข้าร่วมในกิจกรรมของชุมชน ที่จัดขึ้นเพื่อเป็นส่วนในการกระชับความสัมพันธ์ที่ดีของผู้ศึกษากับคนในชุมชนได้มากขึ้น อาทิ การ ร่วมในกิจกรรมทำดอกไม้จันทน์ของกลุ่มผู้สูงอายุ กิจกรรมวันปีใหม่ วันเด็ก โดยมีการขอคำปรึกษา จากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาเกี่ยวกับการเก็บและเรียบเรียงข้อมูลในช่วงของการเก็บข้อมูลเพื่อความ เหมาะสมกับช่วงการใช้เวลา และการค้นหาประเด็นเพิ่มเติมของผู้ศึกษา

4. การตรวจสอบข้อมูล นำเสนอข้อมูล และเก็บข้อมูลที่ยังไม่สมบูรณ์เพิ่มเติม

ในกระบวนการของการศึกษาผู้ศึกษาใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลผ่านการ สัมภาษณ์จากบุคคลในชุมชนที่หลากหลาย ขณะเดียวกันก็ใช้วิธีการสนทนากลุ่มโดยเลือกคนใน ชุมชนทั้ง (1) แกนนำ ได้แก่ นางภา หวานแก้ว นางยุพิน สงทับ นายเจือ สงทับ และนางทัศนีย์ คงขำ (2) คนที่ร่วมในกิจกรรมเรื่อยมา ได้แก่ นางเรณู ศิริสวัสดิ์ นางจรรยา ชุมจตุ นางหวง สาธุสร นายเอี่ยม เนียมเนียม (เสียชีวิตแล้ว) และ (3) คนที่เพิ่งเริ่มเข้ามาร่วมในช่วงปัจจุบันมาร่วมในการ สนทนากลุ่ม ได้แก่ นางเสริม ศิริสวัสดิ์ และนางลับ แป้นเนียม เพื่อมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ ข้อมูลของผู้ศึกษาอีกครั้ง และเพื่อรับรู้เกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลที่ได้จากการศึกษาของผู้ศึกษา โดยมีการใช้กระดาษแผ่นใหญ่เพื่อบันทึกข้อมูลจากการสนทนาและให้ผู้ร่วมในการสนทนาได้เห็น ความคิดที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ขณะเดียวกันเมื่อออกจากพื้นที่ผู้ศึกษาผู้ศึกษาได้ขอเบอร์ติดต่อของคนใน ชุมชนไว้เพื่อสำรองในการใช้เป็นวิธีการติดต่อกับคนในพื้นที่ในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมหลังจากการ เข้าพบอาจารย์ที่ปรึกษาและต้องเก็บข้อมูลบางอย่างเพิ่ม และเป็นส่วนหนึ่งของการติดต่อประสาน ความสัมพันธ์กับคนในชุมชนเรื่อยมา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

1. ใช้แนวคำถามประกอบการสัมภาษณ์ มี 2 ชุด แบ่งตามวัตถุประสงค์และประเด็นที่ ศึกษา โดยทำการสัมภาษณ์ 2 กลุ่มเป้าหมายหลัก คือ (1) กลุ่มบุคคลในชุมชน ที่มีความรู้เกี่ยวกับ ชุมชนและศิลปะการแสดงโนรา (2) กลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการนำศิลปะการแสดงโนรามามาใช้ในการ ฟันฟูลังชุมชน
2. แบบจดบันทึกภาคสนาม (Field Note) ใช้ในการจดบันทึกรายละเอียดเหตุการณ์ ที่เกิดขึ้น จากการพูดคุย สัมภาษณ์ และสังเกต

3. เครื่องมือช่วยจำ (Recording Tools) ได้แก่

- เครื่องบันทึกเสียง ใช้ในการบันทึกข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์
- กล้องถ่ายภาพภาพ ใช้ในการบันทึกภาพ ข้อมูล และกิจกรรม
- กระดาษแผ่นใหญ่ ใช้ในการบันทึกข้อมูลในการจัดสนทนากลุ่ม

การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาความ (Descriptive Analysis) โดยใช้วิธีการอธิบายเชิงประวัติศาสตร์ หรือการอธิบายข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นตามลำดับชั้นของเวลา และแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ และใช้วิธีการสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่เป็นรูปธรรม หรือจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในชุมชน (Analytic Induction) บนฐานของการใช้แนวคิดต่าง ๆ ประกอบการวิเคราะห์ และนำผลการศึกษามาอธิบายให้เห็นถึงพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของชุมชน และศิลปะการแสดงโนรา การใช้ศิลปะการแสดงโนราในการฟื้นฟูพลังชุมชน กระบวนการทุนทางสังคมและพลังชุมชนที่เกิดขึ้น และผลหรือพลังชุมชนที่เกิดขึ้นตามมาภายหลังในแต่ละช่วงเวลาของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปตามสถานการณ์ นำไปสู่การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้ และนำเสนอผลการศึกษต่อชุมชนเพื่อการตรวจสอบความถูกต้องข้อมูล และนำเสนอในรูปแบบของการบรรยายพรรณนาความในการเขียนรายงานต่อไป